

Име на проект: ПРЕТПРИЕМНИШТВО ЗА ДИПЛОМИРАНИ СТУДЕНТИ СО ВИСОКО
ОБРАЗОВАНИЕ
Акроним: ЕНТЕГ

Водич на алатки за финансирање на претпријатија

Јули 2023

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece—Republic of North Macedonia Programme 2014-2020.”

“The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority.”

Содржина

ВОВЕД.....	4
1. Методологија за идентификација на алатки за финансирање	5
2. Алатки за финансирање на претпријатија	8
2.1. Владини грантови и програми	9
2.1.1 Фонд за иновации и технолошки развој	9
2.1.2 Оперативниот план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2023 година	12
2.2. Финансирање од Европската Унија	26
HORIZON Europe.....	26
Европска инвестициска банка	27
COSME.....	27
2.3 Банкарски заеми	27
2.4. Бизнис инкубатори и акцелератори	28
2.5. Ангелски инвеститори и фондови за ризичен капитал.....	32

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020.”

“The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority.”

Содржина на слики

Слика 1: Фази ид Идеја до Бизнес и соодветни инструменти за финансисрање на ФИТР 12

АВРСМ	Агенција за вработување на Република Северна Македонија
АППРСМ	Агенција за поддршка на претприемништво на Република Северна Македонија
БАУ	Бизнис Акцелератор УКИМ
ФИТР	Фонд за иновации и технолошки развој
ЕБОР	Европска Банка за обнова и развој
ЕУ	Европска унија
ЕУ4ЕР	Европската Унија за економски раст
ИМЕ	ИМЕ Проект за зголемување на пазарната вработливост
ИПА	Инструмент за претпристапна помош на ЕУ
МТСП	Министерство за труд и социјална политика
МОТ	Меѓународна организација за труд
УКИМ	Универзитет Св. Кирил и Методиј
УНДП	Развојна програма на Обединетите нации
COSME	Програма за конкурентност на мали и средни претпријатија
SEEU Tech Park	Технолошки парк на Универзитетот на Југоисточна Европа

Листа на кратенки

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

ВОВЕД

Водичот на алатки за финансирање на претпријатија е изработен во рамките на проектот ЕНТЕГ – Претприемништво за дипломирани студенти со високо образование, имплементиран од италијанската невладина организација COSV-подружница Прилеп. Проектот е ко-финансиран од Европската Унија и националните фондови на земјите учеснички во програмата Грција -Република Северна Македонија 2014-2020.

Водичот на алатки за финансирање на претпријатија е изработен од страна на Фондацијата за одржлив економски развој ПРЕДА Плус-Битола во периодот мај - јуни 2023 година. Благодарност до претставниците од локалните и финансиски институции за споделените мислења и релевантни информации кои се презентирани во овој Водич на алатки за финансирање на претпријатија. Водичот е развиен врз методологија за идентификување на алатките за финансирање на претпријатија според специјално дизајнирана стартап програма наменета за јакнење на претприемнички вештини, прилагодена за работа со млади и маргинализирани групи. Водичот на алатки за финансирање на претпријатија има за цел да создаде најлесен и практичен начин за користење на достапните алатки за финансирање од страна на конечните корисници. Развиената методологија ќе биде достапна само за организациите партнери и корисниците на овој проект за други програми и ќе се користи за понатамошно креирање на алатки кои би опфатиле и други можности за финансирање. Алатките за финансирање овозможуваат насоки за корисниците да можат онлајн да ги истражуваат сите достапни извори на финансирање во моментот, и како повторно да се враќаат на презентираниите извори на финансирање во зависност од тоа на која фаза на развој се наоѓа бизнисот.

Во рамките на проектот, ПРЕДА Плус ќе го примени Водичот на алатки за финансирање на претпријатија за да ги поддржи финалните корисници преку менторство и поддршка со цел подобро и попрактично учење за пристап до соодветни финансии. Посебна менторска сесија е посветена на пристап на финансии за нови бизниси.

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020.”

“The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority.”

Водичот на алатки за финансирање на претпријатија ги опфаќа следните достапни извори за финансирање на сопствен бизнис во Република Северна Македонија:

- Финансирање од националните програми: Фонд за иновации и технологија, Агенција за вработување, Агенција за промовирање на претприемништвото итн.
- Средства од Европската Унија и други достапни донатори: Инструмент за претпристапна помош, Европска Банка за обнова и развој, Хоризонт 2020, КОСМЕ, ЕУ4ЕР, ИМЕ итн.
- Финансирање во удели: ПРЕДА Плус Акцелератор, 700 Акцелератор, X фактор акцелератор, Ангел инвеститори, краудфундинг, Фондови високоризични инвестиции итн.
- Конвертабилни заеми, финансирање на заеми, комерцијални банки, институции за микрофинансирање.

1. Методологија за идентификација на алатки за финансирање

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020.”

“The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority.”

Методологијата за користење на алатката за финансирање на сопствен бизнис е изработена со цел водичот да послужи како алатка за финансирање како претприемач и вклучува неколку клучни чекори. Овие се значајни 10 чекори кои еден претприемач треба да го подготват за пристап до различните алатки за финансирање на сопствениот бизнис:

- **Чекор број 1:** Дефинирање ги вашите потреби за финансирање.

Одредете колку капитал ви е потребен и за која цел. Ова вклучува проценка на вашиот бизнис план, финансиски проекции и идентификување на областите каде што е потребно финансирање.

- **Чекор број 2:** Истражување на опциите кои постојат за финансирање.

За таа цел е изработен и овој Водич на алатки за финансирање на претпријатија кој е производ на веќе направено истражување на достапните извори за финансирање на еден бизнис во Република Македонија во месец јуни 2023 година. Секако ова е појдовна точка и некои од линковите на изворите за финансирање кои се претставени подолу во документот се валидни во овој момент како презентирани информации во овој Водич. Потребно е да се проверуваат измените на дадените институции за финансирање тековно секогаш кога има потреба за финансиска алатка на Вашата фирма. Важно е да се истражат и барањата на секој извор за финансирање поедничено како и успешни приказни и корисници за да ја најдете најсоодветната финансиска поддршка за вашиот бизнис.

- **Чекор број 3:** Темелно разбирање на барањата на секој извор на финансирање.

Запознајте се со насоките и условите на избраниот извор за финансирање на вашиот бизнис. Дознајте за критериумите за доделување, моделите за финансирање (на пример, краудфундинг засновани на награди, финансирање на краудфундинг), трошоци и сите ограничувања или правила кои треба да ги следите.

- **Чекор број 4:** Подготовка на презентација.

Изработете уверлива презентација (пич) кој јасно ја соопштува вашата бизнис идеја, проблемот што го решавате, можноста на пазарот и потенцијалното влијание на вашиот потфат. Секогаш презентацијата мора да биде прилагодена за конкретната публика на избраниот извор за финансирање.

- **Чекор број 5:** Креирање на професионален профил.

Изградете професионален и сеопфатен профил кој ќе го таргетира изворот на финансирање. Професионален профил содржи релевантни информации за вашиот бизнис, тим, тракција и важни постигнувања достигнати до овој момент. Користете професионално

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

изработени визуелни материјали и креатива, видеа и сведоштва за подобрување на вашиот профил.

- **Чекор број 6:** Развој на силна маркетинг стратегија.

Планирајте како ќе генерирате свесност и ќе го поттикнете сообраќајот кон вашата кампања за финансирање. Користете ги социјалните медиуми, маркетингот на е-пошта, маркетингот на содржините и личните мрежи за да ја проширите свесноста за вашата кампања и да ги ангажирате потенцијалните поддржувачи или инвеститори.

- **Чекор број 7:** Одредување на реалистични цели за финансирање.

Одредете ја висината на финансирањето кое имате за цел да ги постигнете, осигурувајќи се дека финансирањето мора да се усогласи со вашите бизнис потреби и барањата на изворот за финансирање. Размислете да ги поделите вашите цели за финансирање со цел да ги зголемите шансите за достигнување на вашите цели.

- **Чекор број 8:** План за тековна комуникација.

Воспоставете план за редовно ажурирање и комуникација со вашите поддржувачи или инвеститори во текот на целата кампања за финансирање. Информирајте ги за вашиот напредок, најважните постигнувања и сите предизвици или успеси со кои се среќавате. Многу извори и платформи за финансирање препорачуваат или бараат видео како дел од вашата кампања. Креирајте висококвалитетно видео кое го прикажува вашиот производ или идеја, ја раскажува вашата приказна и се поврзува емоционално со потенцијални поддржувачи или инвеститори.

- **Чекор број 9:** Изградете мрежа за поддршка.

Ангажирајте ја вашата постоечка мрежа, вклучувајќи пријатели, семејство, колеги и индустриски врски, за да ја поддржите вашата кампања. Барајте потврда, сведочења и рани придонеси за градење кредибилитет и импулс.

- **Чекор број 10:** Проверка на инвестицијата.

Ако се занимавате со финансирање или ангажирање со ангелски инвеститори, бидете подготвени да обезбедите дополнителни информации, финансиски документи или да учествувате во процесите на due diligence (темелна проверка на инвестицијата). Осигурајте се дека вашата правна и финансиска документација е во ред и лесно достапна.

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

2. Алатки за финансирање на претпријатија

Постојат повеќе достапни извори за финансирање на бизниси во Република Северна Македонија. Некои доаѓаат од јавни механизми, други од страна на приватни и комерцијални субјекти и трети од страна на странски донации воглавно од страна на Европската Унија. Подолу се објаснети достапните инструменти за финансирање на бизниси во Република Северна Македонија:

- 2.1. Владини грантови и програми кои опфаќаат различни владините иницијативи, грантови и програми дизајнирани за поддршка на мали бизниси и стартапи. Овие програми можат да варираат од година до година, затоа е потребно да се следат ажурирани најновите соопштенија од релевантните владини оддели или агенции. Основен документ по кој се водат овие владени грантови е Оперативниот план за активните програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот. Фондот за иновации и технолошки развој (ФИТР) во Република Северна Македонија е институција која е создадена со цел да поддржи и стимулира иновации, технолошки развој и претпримеништвото во земјава. ФИТР претставува национален фонд кој обезбедува финансиска поддршка и грантови за иновативни проекти во Република Северна Македонија. Тие нудат различни програми за финансирање насочени кон поттикнување на претприемништвото и иновациите.
- 2.2. Финансирање од Европската Унија: Бидејќи Република Северна Македонија е земја-кандидат за членство во ЕУ, таа може да пристапи до различни програми за финансирање на ЕУ. Овие програми поддржуваат различни сектори, вклучувајќи го развојот на бизнисот, иновациите, истражувањето и регионалниот развој. Некои од клучните програми и иницијативи на ЕУ за поддршка на растот на бизнисите и пошироката економија се отворени за претпријатијата со седиште во Република Северна Македонија:
 - Horizon Europe 2021-2027 (клучната програма на ЕУ за финансирање на истражувањата и иновациите со буџет од 95,5 милијарди евра),
 - Access2Markets (портал за извоз и увоз на ЕУ, обезбедување на сите тарифи, царински процедури и формалности, барања за производи за пазарот на ЕУ),

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020.”

“The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority.”

- Grow your business (субвенционирани советодавни услуги на претпријатијата).
 - Enterprise Europe Network (информации и совети до претпријатијата за прашањата на ЕУ).
- 2.3. Банкарски заеми: Бизнисите во Република Северна Македонија имаат можност за заеми од комерцијалните банки. Банките често нудат кредити со различни услови прилагоден на потребите на претприемачите. За пристап до банкарски заем потребно е да се претстави солиден бизнис план и да ја демонстрирате одржливоста на потфатот.
- 2.4. Бизнис инкубатори и акцелератори: Приклучувањето на бизнис инкубатор или акцелератори може да ви обезбеди не само финансирање туку и менторство, можности за вмрежување и пристап до ресурси. Постојат повеќе програми или организации кои поддржуваат стартапи во рана фаза во Република Северна Македонија.
- 2.5. Ангелски инвеститори и фондови за ризичен капитал. Ангелските инвеститори и фондови за ризичен капитал се заинтересирани за инвестирање во стартапи. Овие инвеститори обезбедуваат капитал во замена за удел во вашата компанија. Настаните за вмрежување, стартап конференциите и онлајн платформите можат да ви помогнат да се поврзете со потенцијалните инвеститори.

2.1. Владини грантови и програми

2.1.1 Фонд за иновации и технолошки развој

ФИТР претставува дел од националните стратегии за економски развој и има за цел да го засили вклучувањето на иновативни и технолошки проекти во економијата. Фондот за иновации и технолошки развој е водечка владина институција за поддршка на стартапи и иновативни компании во Република Северна Македонија.

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

Фондот за иновации и технолошки развој во Македонија често организира конкурси или повици за поднесување на проекти, каде претприемачите и иноваторите можат да аплицираат со своите идеи. Апликациите се прегледуваат и оценуваат од страна на стручни комисији или експерти кои ги проценуваат проектите според нивниот потенцијал за иновација, техничка изведливост, пазарен потенцијал и економска одржливост.

Освен финансиска поддршка, фондот за иновации и технолошки развој во Република Северна Македонија нуди и дополнителни услуги како обуки, менторство, консултации и пристап до мрежи на индустрија и инвеститори. Целта е да се создаде поддршка и стимул за развој на иновативни и технолошки проекти во земјава и да се подобри капацитетот на претприемачите да успешно ги реализираат своите идеи.

Фондот за иновации и технолошки развој во Република Северна Македонија нуди различни алатки за финансирање на иновативни проекти и претпријатија кои се во рамките на неговите цели и приоритети подобрен пристап до финансиска поддршка за иновации и за технолошки развој и промовирање и поттикнување на иновациската дејност во Северна Македонија. Ова се некои од можностите за финансирање што ФИТР ги нуди:

Грантови: ФИТР доделува грантови на иновативни проекти кои се во согласност со целите и приоритетите на ФИТР. Грантовите обично се неповратни средства кои се користат за покривање на разни видови трошоци, како што се истражување и развој, прототипирање, маркетинг итн.

Инвестиции: ФИТР инвестира во иновативни проекти и претпријатија преку учество во удел или дејствување како ризичен капитал. Ова значи дека фондот може да стане деловен партнер и да биде вклучен со посебен интерес за успехот на проектот.

Дополнителни услуги и ресурси: Фондот обезбедува дополнителни услуги како обуки, менторство, консултации и пристап до мрежи на индустрија и инвеститори. Овие услуги помагаат во развојот и успешното реализирање на иновативните проекти.

Активности во кои во моментот ФИТР е вклучен се:

- Кофинансирање на стартапи, микро, мали и средни претпријатија, регистрирани во Република Северна Македонија.
- Национален стартап совет чија цел е трансформација на македонскиот стартап екосистем
- Програма за корпоративна иновативност со цел поттикнување на соработката помеѓу приватниот сектор и стартапите
- Партнерство со Amazon Web Services преку која Фондот обезбедува кредити за користење на оваа глобална платформа во износ од 10.000, 25.000 и 100.000 американски долари

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

- Засебно портфолио за инвестиции во дигитализација на земјоделството и јавните институции
- Изработка на Национална стратегија за вештачка интелигенција
- Менторска поддршка за потенцијални и тековни корисници

Во моментот, Фондот преку своите финансиски инструменти, ко-финансира 985 проекти со заеднички инвестиции од околу 118 милиони евра. Од портфолиото на ФИТР дури 43% се стартап компании, претежно основани од млади луѓе. Со речиси 1,5 милиони евра, Фондот го поддржува и развојот на три акцелератори во државата: X фактор, Сивус Акцелератор и Деловно-технолошки акцелератор УКИМ.

ФИТР ги поддржува и талентираниите основци, средношколци и студенти. Во рамките на четирите предизвици „Предизвик за млади истражувачи“, беа наградени 109 училишни проекти во кои учествуваат над 728 ученици и ментори од целата држава. За прв пат спроведовме и Предизвик за воспоставување на лаборатории за производство “Младите создаваат” . Преку поддршката на на Џуниор Ачивмент Македонија и програмата за претприемничко образование во сите средни училишта низ земјата , 728 ученици и 100 наставници. Во рамките на UPSHIFT програмата, Фондот награди 32 најуспешни идеи.

За да добиете финансиска поддршка од фондот за иновации и технолошки развој во Република Северна Македонија, вообичаено ќе треба да аплицирате со вашата иновативна идеја или проект. При аплицирањето, важно е да се запознаете со условите, процедурите и критериумите на фондот и да припремите соодветна апликација која ќе го објасни потенцијалот и перспективата на вашиот проект.

За полесно да утврдите во која фаза е вашата идеја или бизнис на следната Слика 1 се експлицитно објаснети фазите на бизнисот и алатките кои се достапни преку ФИТР.

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020.”

“The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority.”

ОД ИДЕЈА ->	ФАЗА НА ФОРМИРАЊЕ		ФАЗА НА ВАЛИДАЦИЈА		ФАЗА НА РАСТ		-> ДО БИЗНИС
Доколку:	<ul style="list-style-type: none"> Имате идеја за бизнис и со-основач со кој сакате да ја реализирате истата? Имате претстава за потенцијални членови на тимот и нивните улоги? Имате амбиција и мисија/визија за освојување на растечки пазар? 		<ul style="list-style-type: none"> Имате посветен тим кој веќе работи на развивање на продуктот? Имате првична верзија на продуктот (MVP) и работите на валидација/тестирање на истиот на пазарот? Имате иницијални индикатори на успешност и планирате да започнете да привлекувате финансирање од надворешни извори? 		<ul style="list-style-type: none"> Имате стабилна база на клиенти и подготвени сте и сакате да отворите нов циклус на раст на бизнисот? Имате стабилни приходи и сакате да вложувате во зголемена продуктивност и профитабилност преку воведување на нови технологии? 		
Нивоа на валидација	-2	-1	0	1	2	3	
	Поклопување на проблемот со решението (Problem / Solution Fit)		Поклопување на визијата со основните (Vision / Founders Fit)	Поклопување на продуктот со пазарот (Product / Market Fit)		Поклопување на бизнис моделот со пазарот (Business Model / Market Fit)	
Од талент ->	Идеја ->	Концепција ->	Посветеност ->	Валидација ->	Скалирање ->	Утврдување ->	-> До организација
Инструмент на ФИТР	Стартапувај		Комерцијализација на иновации		Технолошки развој		

Слика 1: Фази од Идеја до Бизнис и соодветни инструменти за финансисрање на ФИТР

На следниот линк на страната на ФИТР се објавуваат тековните повици за финансисрање и препорака е да се следат навремено со цел пристап до истите:

[Активни повици на ФИТР](#)

2.1.2 Оперативниот план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2023 година

Рамката на политиките за вработување во Република Северна Македонија е дефинирана со Програмата на Владата на Република Северна Македонија, Ревидираната Програма за реформи во вработувањето и социјалната политика 2023, и е во согласност со обврските што произлегуваат од Глобалниот пакт за работни места на Меѓународната организација на трудот (МОТ), Планот за Гаранција за млади 2023-2026 година, Програмата за буџетско финансирање ИПА и Законот на социјална заштита (активација на корисници на Гарантирана минимална помош).

Оперативниот план за активни програми и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2023 година посебно опфаќа дел за поддршка на самовработувања (претприемништво) и тоа со следните:

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020.”
“The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority.”

Активни програми и мерки
Поддршка и самовработување (претприемништво)
1. Поддршка и самовработување (претприемништво)
1(A). Поддршка и самовработување (претприемништво) здружување на корисници во ДОО

Цел: Целта на програмата е да се поддржат невработените лица во основање сопствена фирма и формализирање на веќе постоечка (неформална) дејност. Преку оваа програма е предвидено создавање на нови 1560 правни субјекти, од кои 12 повратници од странство како и 25 лица со попреченост. Кај фирмите регистрирани од лица со попреченост предвидени се 10 дополнителни вработувања, додека кај фирмите регистрирани од повратници од странство предвидени се 12 дополнителни вработувања. Преку мерката 1(A) предвиден е опфат од 518 лица во 259 ново основани правни субјекти

Генерални информации: Во Програмата за Самовработување можат да учествуваат евидентирани невработени лица, односно:

Невработени млади лица до 29 години
Невработени лица со попреченост
Невработени лица – мажи до 60 години и жени до 58 години
Жени-жртви на родово базирано насилство и жртви на семејно насилство
Невработени лица кои сакаат да го формализираат својот бизнис-мажи до 60 години и жени до 58 години
Невработени лица Роми-мажи до 60 години и жени до 58 години
Невработени лица повратници од странство¹- мажи до 60 години и жени до 58 години

Напомена: Лицата кои добиле грант преку оваа програма во изминатиот период, немаат право за учество во програмата.

Програмата за самовработување нема да поддржува основање на бизниси^[A2] во:
Земјоделска дејност, односно дејност од Сектор А/А, Оддел 01 – Растително и животинско производство, лов и услужни дејности поврзани со нив, со исклучок на органско земјоделско производство;
Бизниси во дејност од класа 49.32 - Такси служба;
Производство и дистрибуција на оружје, односно дејност од класа 25.40 – Производство на оружје и муниција;
Финансиски и осигурителни бизниси и активности кои вклучуваат игри на среќа, односно дејност од Сектор К/И – Финансиски дејности и дејности на осигурување.

¹ Фокусот ќе биде на повратниците од странство припадници од Ромската заедница и други лица во ризик од социјално и економско исклучување кои влегуваат во потенцијални повратници во иднина во општините Шуто Оризари, Штип и Прилеп. Преку проектот ќе се финансираат создавање на 12 нови бизниси.

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

Приватни агенции за вработување
Приватни здравствени установи (ПЗУ), само за корисниците на мерката 1(А)

По исклучок од Точка 1 и 2, невработените лица со попреченост, ќе можат да регистрираат правен субјект во земјоделска дејност и такси служба.

Процесот на имплементација на Програмата се одвива преку централната служба и центрите за вработување, во соработка со МТСП, УНДП, АППРСМ и другите вклучени партнери.

Учесниците кои ќе ги исполнат бараните критериуми, ги имаат следните права и обврски, и тоа:

- учество на задолжителна дводневна обука за претприемништво и развој на претприемачки вештини за селектираните лица за изработка на бизнис план²

изработка на бизнис план со поддршка на советниците од АППРСМ:

да регистрираат правен субјект преку Централен регистар на РСМ;

да добијат поддршка при засновањето на работниот однос во правниот субјект кои го регистрале;

да им бидат доделени грант средства во износ до 307.500 денари (со вклучен ДДВ) и до 615.000 денари (со вклучен ДДВ) доколку се основа правен субјект од два содружника – ДОО преку мерката 1(А) согласно условите наведени во договорот.

средствата од грантот ќе ги добијат на наменска сметка со приложување на профактури согласно бизнис планот

кај мерката 1(А) доколку едно од лицата се откаже од учество во мерката, во било која фаза од реализација на истата, истовремено се откажува и правото на учеството на другото лице

корисниците кои ќе бидат поддржани преку програмата за самовработување, ќе регистрираат правен субјект и ќе се самовработат, имаат можност да се вклучат во мерките 2.1 Субвенционирање на плати и 2.2 Вработување и раст на правни субјекти се до исполнување на планираниот опфат во мерките 2.1 и 2.2 од тие мерки;

можност за до две дополнителни вработувања имаат само бизнисите основани од лица со попреченост и невработените лица повратници од странство, и тоа доколку имаат селектиран одржлив бизнис план кој предвидува дополнително вработување во износ до 92.000 денари за вработување на лице на возраст над 29 години или до 153.750 денари за вработување на лице до 29 години, согласно условите наведени во договорот;

²Дводневните обуки ќе се организираат од страна на УНДП. Апликантите имаат обврска да ја завршат обуката. Обуката нема да има елиминаторен карактер по однос на оценување на бизнис идеја.

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

да добијат советодавна/менторска поддршка во период од 12 месеци од основањето на бизнисот. Ова право го имаат следните целни групи: лица со попреченост; невработените лица повратници од странство; припадници на ромската заедница и жени од ранливи категории (приматели на социјална помош, жртви на семејно насилство, жртви на трговија со луѓе, самохрани мајки и социјално исклучени жени по основ на технолошки вишок и стечај);

да обезбедат услови за непречен мониторинг за времетраење на договорот.

Во случај на непочитување и неизвршување на обврските од програмата и договорот, за корисниците ќе се применуваат договорените и **пропишани санкции**:

лицата кои во рамките на проектниот циклус, доставиле бизнис план што успешно го поминал процесот на евалуација (селектиран бизнис план), а ќе се откажат од понатамошното учество, пред искористување на средствата од грантот, не може да се вратат во евиденцијата на невработени лица во АВРСМ најмалку една година, сметано од денот на откажувањето. При тоа лицата пополнуваат Изјава за прекинување на учество во програма;

правниот субјект/корисник кој е поддржан согласно со оваа програма е должен да ги исполни законските обврски за исплата на плата и придонеси за сите 24 месеци од денот на засновање на работниот однос, во спротивно е должен да ги врати исплатените средства во целост.

правниот субјект/корисник кој е поддржан согласно со оваа програма, доколку по истекот на било кои 6 (шест) последователни месеци во текот на 2 години од регистрирање на бизнисот нема исплатено бруто плати преку Управата за јавни приходи, добива писмо за опомена за финансиска неактивност на фирмата од Агенцијата за вработување на Република Северна Македонија и доколку по истекот на 2 (два) месеци од денот на доставување на опомената правниот субјект/корисник на грантот продолжи со неисплаќање на бруто плати, Агенцијата за вработување на Република Северна Македонија ќе започне постапка за враќање на целиот износ на средствата исплатени по основ на овој Договор (100% од исплатените финансиски средства).

Доколку на корисникот и основач на фирмата му престане работниот однос пред истекот на 2 години од датумот на вработувањето, а заради друго вработување, на негово место треба веднаш да вработи друго лице од евиденцијата на невработените лица во АВРСМ, на кое вработувањето треба да му биде најмалку до истекот на времетраењето на договорот. Во спротивно е должен да ги врати исплатените средства. За реализација на горе наведеното, правниот субјект-корисник треба да поднесе Барање со Изјава дека останува и понатаму основач и управител на фирмата до истекот на Договорот, кои треба да се достават до надлежниот ЦВ. ЦВ го разгледува Барањето и согласно ОП и одредбите од Договорот одлучува по истото.

Доколку правниот субјект/корисник и основач на фирмата во рок од 2 години од регистрација на правниот субјект престане со својата дејност или на корисникот на грантот

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

му престане работниот однос по кој било основ (освен во случај на неспособност за работа или смрт) во рок од 2 години од засновање на работниот однос, а при тоа не му биде одобрено Барањето за престанок на работниот однос пред истекот на 2 години од датумот на вработувањето, а заради друго вработување, согласно постапката опишана со овие упатства, основачот/корисникот на грант е должен да врати:

80 % од грантот доколку престанокот е во првата година од регистрацијата на правниот субјект; или

60 % од грантот доколку престанокот е во втората година од регистрацијата на правниот субјект.

основачот/корисникот на грантот кој ќе престане да ја врши дејноста, не може да се врати на евиденцијата на невработени лица во рок од 3 години од денот на засновањето на работниот однос.

Правниот субјект основан од лице со попреченост и/или лице повратник од странство кој вработува дополнително лице во рамките на оваа програма е должен да го вработи лицето со полно работно време и задржи во работен однос најмалку 12 месеци доколку се работи за лице на возраст до 29 години, односно 9 месеци доколку се работи за лице на возраст над 29 години. Доколку за времетраење на периодот на предвидената обврска, прекине работниот однос на дополнително вработените лица, освен ако причините за престанокот на работниот однос е смрт или неспособност за работа, работодавачот има обврска да вработи друго невработено лице евидентирано во АВРСМ или да врати средства во износ сразмерен со нереализираната обврска за намалениот број на вработени.

Програмата за Самовработување ќе се реализира преку следните чекори:

Јавен повик/известување за невработените лица;

Пријава и пополнување на прашалник;

Селекција на кандидати за Изработка на бизнис план

Обука за претприемништво и развој на претприемачки вештини на кандидатите кои се селектирани за изработка на бизнис план

Изработка на бизнис план со советодавна поддршка преку ваучер систем на советување на АППРСМ имајќи ги во предвид принципот за регионална застапеност (Принцип 2) како и Принципот 1 и ;

Евалуација и селекција на кандидати за регистрација на бизнис;

Регистрација на фирма, вработување и потпишување на договор за грант;

Доделување на грант средства на наменска сметка на корисникот, со приложување на профактури за набавка согласно бизнис планот како и парични средства во износ од 3000 ден. на жиро сметка за покривање на дел од трошокот за регистрација на правен субјект;

Дополнително вработување во бизниси основани од лица со попреченост и лица повратници од странство, потпишување на договор за грант и набавка на нова опрема и/или материјали и/или готови производи за понатамошна продажба;

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

Советодавна/менторска поддршка во период од 12 месеци од основањето на бизнисот, за следните целни групи:

Лица со попреченост;

Припадници на ромската заедница;

Лица повратници од странство

Жени од ранливи категории (приматели на социјална помош, жртви на семејно насилство, жртви на трговија со луѓе, самохрани мајки и социјално исклучени жени по основ на технолошки вишок и стечај).

Чекор 1 – Објавување на јавен повик (известување)

Јавниот повик ќе биде објавен на веб-страницата на АВРСМ (www.av.gov.mk), МТСП (www.mtsp.gov.mk), АППРСМ (www.apprm.gov.mk) како и огласните табли во центрите за вработување.

Освен јавните повици и информациите на веб-страниците и огласните табли, центрите за вработување потребно е да:

На огласните табли го наведат број на просторијата за прием на заинтересирани невработени лица за учество во програмата, телефонски број за директно информирање на заинтересираните невработени лица;

Да се информираат сите млади лица до 29 години кои се вклучени во Гаранција за млади;

Вработените во центрите за вработување да ги поканат и сите оние невработени лица кои ги исполнуваат условите за учество во програмата, а кои не ја поминале селекцијата минатата година.

Чекор 2 – Пријава и пополнување на прашалник

Невработените лица ќе можат да се пријавуваат во надлежниот Центар за вработување се до истекот на објавениот оглас/повик.

Невработеното лице треба да пополни Пријава за учество во Програмата, Изјава за согласност и Прашалник. Овие документи ја сочинуваат комплетната апликација, истите се пополнуваат електронски во системот на АВРСМ по што се печатат и имаат единствен архивски број во центарот за вработување. Секое лице ќе добие примерок од потпишаната Пријава и Изјава за согласност, а на увид му се дава печатен примерок од пополнетиот Прашалник.

Центрите за вработување се одговорни за организирање и спроведување на информативните средби.

Невработеното лице ќе биде исклучено од понатамошно учество во програмата доколку:

се утврди дека лицето било корисник на програмата самовработување;

го промени својот статус на активен барател на работа;

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

се утврди дека е евидентирано во трговскиот регистар на ЦРРСМ како основач или управител на правен субјект;

се утврди дека има забрана за регистрација на правен субјект во регистарот на трговски друштва.

Кај мерката 1(А) лицата кои сакаат да се здружат потребно е да учествуваат лично и заеднички да аплицираат, со пополнување на поединечна Пријава за учество и Изјава за согласност, како и пополнување на Прашалникот.

Чекор 3. Селекција на пријавените кандидатите за изработка на бизнис план

По завршување на јавниот оглас и по пополнување на Прашалникот, се врши рангирање на кандидатите согласно освоените бодови од пополнетиот прашалник. Рангирањето и селекцијата на кандидати ќе се прави поединечно во секој регион/центар за вработување во рамките на поставената квота за определениот регион.

Рангирањето на кандидатите за изработка на бизнис план ќе се реализира согласно принципот на „Партиципативна афирмација“ односно според процентуалниот број на пријавени лица по основ на Принципот 1 и Принципот 2.

Со цел праведно рангирање на кандидатите кои имаат освоено ист број на бодови, рангирањето по региони/центри за вработување ќе се врши со тоа што предност ќе се даде според следниот редослед на критериумите:

возраст – (почнувајќи од најмладите)
корисници на ГМП

Кандидатите кои ги исполнуваат условите за учество во програмата и бидат селектирани согласно квотата и критериумите за селекција, се повикуваат да учествуваат во изработка на бизнис план со советодавна поддршка преку ваучер систем на советување на АППРСМ.

Чекор 4. Обука за претприемништво и развој на претприемнички вештини на кандидатите кои се селектирани за изработка на бизнис план

Обуката за претприемништво и развој на претприемнички вештини е задолжителна за сите кандидати кои се селектирани за изработка на бизнис план.

Напомена: процесот на изработка на бизнис план и обуката за претприемништво и развој на претприемнички вештини ќе се реализира напоредно и независно еден од друг.

Обуките, како и распоредот на истите ќе бидат организирани од страна на УНДП.

Центрите за вработување имаат обврска да ги информираат и контактираат кандидатите за местото и времето на реализација на обуките.

Изборот на надворешни консултати ќе биде спроведен од страна на УНДП. Списокот на избраните надворешни консултанти УНДП го доставува до АВРСМ и АППРСМ.

УНДП заедно со Центрите за вработување се одговорни за составување на групите и списоците на учесниците, како и за повикувањето на лицата да учествуваат на обуката согласно распоредот на обуката.

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020.”

“The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority.”

Центрите за вработување се одговорни за следење на обуката и заеднички со тимот на обучувачи да ја водат евиденцијата за присуство на кандидатите учесници.

Центрите за вработување се обврзани да евидентираат во систем завршување на обуката поединечно за секој кандидат.

За мерката 1(A) центрите за вработување се обврзани да евидентираат во систем завршување на обуката поединечно за двајцата содружници

Дополнително, за лицата со попреченост кои имаат потешкотии за следење на обуката ќе се овозможи прилагодување на истата со цел успешно следење на истата од страна на лицето со попреченост. Дополнително пред следење на обуката, на лицата со попреченост, учесници во програмата Самовработување ќе им се изготви функционална проценка за психо-социјална поддршка за понатамошното водење на бизнисот.

Чекор 5. Изработка на бизнис план со советодавна поддршка преку ваучер систем на советување на АППРСМ

Изработката на бизнис планови се спроведува од страна на АППРСМ, преку ваучерски систем на советување со експертска поддршка на советниците од каталогот на АППРСМ.

АППРСМ објавува јавен повик³ за избор на фондации за поддршка на претприемништвото и малото стопанство (Регионални центри и ЕСА Агенции)⁴.

Воедно, АППРСМ објавува јавен повик за избор и прием на советници во Каталогот на советници при АППРСМ, како и повик до советниците кои се веќе евидентирани во Каталогот на АППРСМ за учество во програмата за самовработување. По добиена финална листа, АППРСМ ги известува кандидатите за начинот на кој можат да го изберат советникот за изработка на бизнис планот.

Кандидатите се упатуваат изборот да го направат преку веб-страната на АППРСМ од Каталогот на советници. Во оваа фаза, центрите за вработување имаа обврска да ги евидентираат во пријавата е-маил адресите на селектираните кандидати за изработка на бизнис план. Кандидатите кои имаат доставено е-маил адреси, доколку бидат селектирани, се известуваат по електронски пат, при што, добиваат корисничко име и лозинка⁵ за влез во системот на АППРСМ за избор на консултанти (<http://apprm.gov.mk/samovrabotuvanje/>), како и посебно упатство,

³Повикот трае 10 работни денови и по негово завршување соодветна комисија врши избор на кандидатите кои ги исполниле дадените услови и критериуми од јавниот повик. Овој повик АППРСМ го објавува пред отпочнување на мерката за Самовработување и потребното време за избор на најповолни понудувачи не влијае на пролонгирање на мерката за Самовработување.

⁴Член 20 од Законот за основање на АППРСМ

⁵Корисничкото име ќе биде е-маил адресата на кандидатот, додека лозинката случајно генерираниот код број

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

~~Доколку до определениот рок кандидатот не избере советник⁶, на кандидатите ќе им биде доделен соодветен овластен советник со кој ќе ја реализираат изработката на бизнис планот.~~

~~Потоа АППРСМ изготвува конечен распоред на поврзувања меѓу селектираните кандидати и советниците и истиот го доставува до АВРСМ и до кандидатите заедно со информација за нивните права и обврски во оваа фаза на програмата поддршка за самовработување заедно со распоред на виртуелните средби и листа на регионални центри на АППРСМ, изведувачи на програмата. Центрите за вработување, исто така треба да ги известат селектираните кандидати за следниот чекор изработка на бизнис план и дека дополнително ќе бидат контактирани од страна на советниците од АППРСМ.~~

~~По воспоставената комуникација и остварена соработка помеѓу кандидатите и советниците, советникот има обврска да го предаде изработениот бизнис план во хартиена и/или електронска форма како и ваучерот кој во име и за сметка на АППРСМ се потпишува од страна на овластената фондација, односно Регионален центар за поддршка на претприемништвото (РЦПП), како и од кандидатот после завршувањето на бизнис планот.~~

~~Советникот има обврска да ги достави следните документи до Регионален центар за поддршка на претприемништвото (РЦПП): примерок од изработениот бизнис план (во хартиена и/или електронска форма), завршен извештај за работата и мислење за бизнис планот и кандидатот⁷.~~

~~Од кандидатот се бара да го пополни формуларот за нивото на задоволност од целокупното работење на советникот, кој се поднесува до РЦПП или се предава на советникот. Сите кандидати кои имаат добиено корисничко име и лозинка за влез во системот на АППРСМ за избор на консултанти, имаат можност формуларот за нивото на задоволност да го пополнат електронски. Советникот потребно е да ги изработи бизнис плановите најдоцна 10 работни дена по првично воспоставената комуникација со кандидатот.~~

~~При изработката на бизнис плановите, советниците во непосредна соработка со учесниците во мерката, треба да ја претстават финансиската конструкција на бизнисот, (личен влог на клиентот и доделени средства како грант) и при распоредот на инвестициите да опишат за што ќе бидат искористени средствата при започнување на бизнисот. Доделените средства од грантот може да се движат до 307.500,00^{АЗД} и до 615.000 денари кај мерката 1(А). Износот е со вкалакулиран ДДВ и истиот ќе биде внесен и во договорот за грант.~~

~~По изработката на бизнис плановите, АППРСМ ги доставува истите во печатена копија до центрите за вработување, а истите во електронската копија се чуваат во АППРСМ.~~

⁶ АППРСМ одредува максимален можен број на бизнис планови за секој советник, и во случај кога одреден советник го исполни тој лимит, системот на АППРСМ сигнализира дека советникот е веќе избран од други кандидати и препорачува на кандидатот да одбере друг советник

⁷ Советникот го оценува кандидатот со најмалку 1 или 5 бодови, согласно утврдени критериуми за оценување

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

~~АППРСМ ги доставува електронски до ИТ Секторот на АВРСМ оценките на советникот доделени за секој кандидат кој има изработено бизнис план.~~

~~**Напомена:** Лицата со попреченост и лицата повратници од странство кои ќе учествуваат во програмата за самовработување ќе го изработат бизнис планот со советодавна поддршка со ваучер системот на АППРСМ. Дополнително, советникот има обврска да го пополни извештајот за проценка на претприемачките способности на лицето со попреченост и лицето повратник од странство.~~

~~**Чекор 6. Евалуација и селекција на кандидати за регистрација на бизнис**~~

~~За оценување на изготвените бизнис планови, се формира Експертска комисија, составена од 3 (тројца) експерти од областа на финансии, банкарство, претприемништво. Со цел поефикасно спроведување на евалуацијата, ќе се формираат до 2 или 3 комисиии кои ќе бидат рамномерно распределени да ги покријат сите центри за вработување. За формирање на Експертската Комисија ќе биде надлежна АППРСМ.~~

~~Оценувањето на бизнис плановите се врши согласно утврдените критериуми со максимум 50 бодови. (Прилог 2. Матрица за евалуација на бизнис планови.) Кандидатите чии бизнис планови ќе бидат оценети со 18 бода или помалку ќе бидат одбиени.~~

~~Секој бизнис план се оценува поединечно од тројцата експерти, при што конечниот број на освоени бодови се генерира како просечна оценка од доделените бодови од сите три експерти/членови на комисијата. Оценките се внесуваат во системот на АВРСМ и тоа: доколку се обезбеди можност — директно преку веб пристап од самите оценувачи или со импорт на форматирани ексел табели кои оценувачите ќе ги достават до координаторот на програмата Самовработување во централна служба.~~

~~Со внесување на бодовите на експертската комисија во системот на АВРСМ, модулот на апликацијата за оценување и рангирање, генерира ранг листа на селектирани, резервни и одбиени кандидати, согласно освоените бодови во сите фази од имплементацијата и соодветната квота за определениот регион/центар за вработување.~~

~~При пресметка на конечниот вкупен број на бодови за секој кандидат, се земаат предвид освоените бодови од прашалникот, — оценката за бизнис планот доделена од Експертската комисија и оценката на советникот на АППРСМ (впечаток стекнат во процесот на изработка на бизнис планот).~~

~~Конечниот вкупен број на бодови ќе се пресмета според следниот процентуален сооднос:~~

~~Бодовите од оценката на бизнис планот од Експертската комисија (макс. 50 бода) учествуваат во вкупната оценка со 80 %;~~

~~Бодовите од прашалникот (макс. 45 бода)⁸ учествуваат во вкупната оценка со 15%;~~

⁸ Рангирањето на пријавените лица од сите 30 центри за вработување ќе се врши според вкупно освоените бодови од третата група на прашања.

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

Бодовите од оценката на советникот на АППРСМ учествуваат во вкупната оценка со 5 %;

Кандидатите кои ќе освојат 45 бодови или помалку ќе бидат одбиени.

Со цел праведно рангирање на кандидатите кои имаат освоено ист број на конечни бодови, рангирањето по центар за вработување ќе се врши според следниот редослед на критериумите:

висина на бодови од групата на прашања за „Производ/Пазар“

висина на бодови од групата на прашања за „Профитабилност“

висина на бодови од групата на прашања за „Искусството и знаењето“

висина на бодови од групата на прашања за „Инвестиција (Висина на средства/ Личен влог“.

Највисоко рангирани ќе бидат кандидатите кои ќе имаат највисоки бодови по критериумот „Производ/Пазар“, потоа оние кои имаат повисоки бодови по следниот по ред критериум „Профитабилност“, па потоа „Искусство и знаење“ и на крај „Инвестиција“.

Центарот за вработување има можност да даде негативно мислење за некој кандидат, а истото треба да биде добро образложено и оправданоста за негативното мислење биде составен дел од крајната оценка на кандидатот. Работната група во предлог ранг листата доставена до Комисијата за селекција за тоа лице ќе даде предлог да биде одбиено од понатамошното учество во програмата без разлика на освоените бодови.

Координаторот на програмата Самовработување од Централна служба ќе организира седница на Работната група на која ќе се разгледува и одобри предлог ранг листа на селектирани бизнис планови за поддршка со грант, листа на кандидати кои се во резерва и кои би се вклучиле во случај на откажување на избраните кандидати како и одбиени кандидати. Предлог ранг листата се доставува до Комисија за селекција на учесници во АМПВ.

Конечното одобрување на ранг листата се врши од страна на **Комисија за селекција на учесници во АМПВ.**

Конечните ранг листи се објавуваат на веб-страниците на АВРСМ, а се доставуваат и до центрите за вработување.

По официјалното објавување на конечната ранг листа на добитници на грант, кандидатите имаат право да достават приговор во писмена форма до центрите за вработување во рок од 5 (пет) работни дена сметано од денот на објавување на резултатите. Истите се архивираат и скенирани се праќаат по електронски пат до централната служба на АВРСМ. Доставените приговори ќе бидат разгледани од страна на Комисијата за разгледување на приговори, а центарот за вработување ќе го извести подносителот на приговор за одлуката на Комисијата.

Доколку во некој регион има откажување од првично селектираните кандидати за грант, ќе се повикуваат кандидати по редоследот од резервната ранг листа од истиот регион. На овој начин се запазува определената квота за секој регион. Меѓутоа, доколку

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020.”

“The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority.”

во еден регион, се исцрпи резервната листа, замената ќе се врши од друг регион се до исполнување на предвидениот опфат согласно ОП 2023.

~~Чекор 7. Регистрација на фирма, вработување и потпишување на договор за грант~~

~~По извршеното рангирање и селекција на најдобрите бизнис планови, центрите за вработување ќе обезбедат информативни листови со сите потребни информации за регистрација на одделни форми на правен субјект (Прилог 3А; Прилог 3Б; Прилог 3В)~~

~~Услов за упатување на лицата со попреченост за регистрација на правен субјект со поддршка преку Програмата за Самовработување е да ја комплетираат соодветната документација поврзана со попреченоста и способноста за вршење на дејноста и работно место.⁹~~

~~Регистрацијата на правни субјекти, согласно законот, се врши од страна на овластени регистрациони агенти. Списокот на овластени регистрациони агенти се објавува на веб-страницата на Централен Регистар на РСМ (<http://e-submit.crm.com.mk/eFiling/redefault.aspx>). Останатите облици на правни субјекти, како приватни здравствени установи, јавни установи, занаетчии и адвокати се регистрираат преку регионалните канцеларии на Централен регистар, занаетчиски комори и Адвокатска комора на РСМ.~~

~~**НАПОМЕНА:** Не е задолжително да се ангажира регистрационен агент! Корисникот на грантот може сам да се регистрира преку едношалтерскиот систем на ЦР. <https://e-submit.crm.com.mk/sso/login.aspx?ReturnUrl=https%3a%2f%2fwww.crm.com.mk%3a443%2fDS%2fusers%2fPaContent.aspx>~~

~~Притоа, корисникот на грантот секако ќе ја добие сумата од 3.000 МКД како компензација за регистрацијата.~~

~~**Напомена:** Секој кандидат/корисник кој ќе биде селектиран за поддршка преку програмата Самовработување, трошокот за регистрација на правен субјект и изработка на печат треба да го покрие со сопствени финансиски средства. По регистрацијата и потпишувањето на договорот за доделување на неповратни средства, од буџетот на програмата ќе бидат исплатени 3.000 денари на сметка на секој корисник/правен субјект, за покривање на дел од трошоците за регистрација.~~

~~Кај мерката 1(А) координаторите во центрите за вработување се должни да им го достават и теркот на Договор за основање на Друштво со ограничена одговорност – ДОО што ќе им послужи при регистрација и во кој се опишани сите права и обврски на двајцата содружници.~~

~~Самовработување и потпишување на договор за доделување на грант~~

⁹ Наод и мислење за определување на работи кои може да ги извршува лицето со попреченост издадено од Комисија за определување на работи кои може да ги извршува инвалидното лице при МТСП.

—2. Наод и мислење за видот и степенот на попреченост од соодветна институција.

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020.”

“The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority.”

~~По регистрацијата на правниот субјект, селектираниот кандидат го пријавува работниот однос во задолжително социјално осигурување и потпишува Договор со АВРСМ за доделување на неповратни средства (грант), и тоа:~~

~~Договор за САМОВРАБОТУВАЊЕ;~~

~~Договор за САМОВРАБОТУВАЊЕ – мерка 1(А) ДОО.~~

~~Координаторот од центарот за вработување пред изготвување и печатење на договорот треба да внесе во апликацијата за мерката самовработување, категории /ставки во вкупен износ по ставка (ставка се мисли на вкупен износ на опрема, материјали/репроматеријали и готови производи) кои ќе ги набавува со добиените средства од грантот. Изборот на добрата треба да се прави во согласност со спецификацијата од бизнис планот на корисникот.~~

~~**Напомена:** Лицата со попреченост како и лицата повратници од странство кои ќе бидат селектирани за регистрација и поддршка преку програмата за Самовработување ќе потпишуваат три-партитен а) Договор за Самовработување и б) Договор за дополнително вработување, со АВРСМ и УНДП.~~

~~**Чекор 8. Исплата на неповратни средства за започнување на бизнисот**~~

~~По регистрацијата на правниот субјект, корисникот заснова работен однос и потпишува Договор со АВРСМ (Договор за доделување неповратни средства) Центрите за вработување еден примерок од договорот доставуваат до корисникот на грантот, а останатите примероци ги задржуваат и уредно ги архивираат во досието на секој корисник.~~

~~За време на настанот на потпишување на договорите, се одржува кратка информативна сесија на која корисниците добиваат повторно насоки и упатства во печатена форма – **Прилог 4 – За сите правни субјекти – Информативен лист за набавка и исплата на средствата од грантот од програмата Самовработување**, за процедурите и постапката за исплата на грант средствата на наменската сметка на корисникот со приложување на профактури за набавка согласно бизнис планот.~~

~~Барање за исплата кое се генерира од системот на АВРСМ, центрите за вработување го доставуваат во електронска форма до координаторот на мерката во централна служба. Износите за исплата по корисници на грант, кои се наведени во Барањето за исплата треба да е ист со износот кој е одобрен во договорот за грант.~~

~~Врз основа да доставените барања секторот за финансии врши исплата на вкупниот износот наведен во Барањето до центрите за вработување кои понатаму вршат исплата на на корисниците на грантот.~~

~~**Напомена: Заедно со износот од грантот, на жиро сметка на корисникот на грантот се исплатува и сумата од 3000 денари како дел од трошокот за регистрација [A4] на фирма.**~~

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020.”

“The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority.”

~~По завршувањето на исплатата на грантот, центрите за вработување издаваат Завршен финансиски извештај за корисник, во кој се наведува датумот и вкупниот износ на исплатените средства.~~

~~Целокупната документација (пријава, изјава за согласност, бизнис план, Договор за грант, Договор за наменска сметка, профактури, фактури, завршен финансиски извештај, изводот од наменската сметка за извршени исплати кон добавувачите итн.) центрите за вработување треба да ги имаат во едно досие на корисникот.~~

~~Координаторите на мерката од Центарите за вработување вршат редовна проверка на почитувањето на обврските од Договорот преку системот на АВРСМ, како и теренски посети на правните субјекти за да се изврши увид, односно верификација на искористените парични средства од грантот.~~

Напомена: Постапка за набавка на опрема и/или материјали за корисниците на Самовработување од целната група лица со попреченост и лица повратници од странство се врши согласно процедурите на УНДП.

~~УНДП врши исплата на средствата за набавка на опрема и/или материјали согласно бизнис планот на избраните кандидати, на жиро сметките на добавувачите. Набавката на опремата ќе се врши согласно стандардните процедури за набавка на УНДП.~~

~~Набавките ќе се вршат според спецификацијата од изработениот бизнис план. Корисниците добиваат инфо лист за набавки.~~

~~По завршување на набавките, УНДП издава **Завршен финансиски извештај за корисник**, во кој се наведуваат сите реализирани набавки, вклучително и износите од исплатените фактури. Завршниот извештај го потпишува **УНДП Координаторот и корисникот**.~~

~~Во согласност со проектниот документ и општите правила за имплементација на истиот, целокупната документација која се однесува на реализираните исплати поврзани со набавките за корисниците на програмата останува во УНДП. На барање на АВРСМ а за потребите на Државен Завод за Ревизија или во случај на судски спорови со корисник/ци на програмата, УНДП ќе ја достави целокупната документација поврзана со исплатите за наведениот/те корисник/ци.~~

Чекор 9. Дополнително вработување за бизниси основани од лица со попреченост и лица повратници од странство

~~Со оваа програма ќе бидат поддржани до две дополнителни вработувања само во новоформираните правни субјекти основани од лицата со попреченост и лицата~~

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

повратници од странство, доколку имаат селектиран одржлив бизнис план кој предвидува дополнително вработување.⁴⁹

Дополнителниот грант изнесува до 92.000 денари (со вклучен ДДВ) за вработување на лице над 29 години или до 153.750 денари (со вклучен ДДВ) за вработување на лице до 29 години.

Објавувањето на ранг листа на селектирани бизниси со дополнително вработување ќе биде објавен по завршување на селекцијата на бизнис плановите.

Селектираните фирми за дополнителни вработувања, се повикуваат во рок од 30 дена од потпишување на договорот за неповратни средства да го реализираат дополнителното вработување и да склучат договор за дополнително вработување.

~~Чекор 10. Советодавна/менторска поддршка во период од 12 месеци од основањето на бизнисот (вкупно 120 часа менторство) ќе се обезбеди со поддршка на УНДП на следните целни групи:~~

~~лица со попреченост~~

~~припадници на ромската заедница~~

~~Лица повратници од странство~~

~~жени од ранливи категории (приматели на социјална помош, жртви на семејно насилство, жртви на трговија со луѓе, самохрани мајки и социјално исклучени жени по основ на технолошки вишок и стеча~~

[Оперативен план за активни мерки и мерки за вработување и услуги на пазарот на трудот за 2023 година](#)

2.2. Финансирање од Европската Унија

HORIZON Europe

HORIZON Europe е клучната програма на ЕУ за финансирање на истражувањата и иновациите.

Таа се справува со климатските промени, помага во остварувањето на целите на ОН за одржлив развој и ја зајакнува конкурентноста и растот на ЕУ.

Програмата ја олеснува соработката и го зајакнува влијанието на истражувањата и иновациите во развојот, поддршката и спроведувањето на политиките на ЕУ, истовремено

⁴⁹ Лицата со попреченост ќе добијат 1 до 2 допол.вработување доколку комисијата одлучи дека бизнисот може да го издржи финансискиот товар од двајца вработени. Кај лицата со попреченост доделувањето на дополнителни вработувања не зависи од ранг листата на бизнис планови.

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

справувајќи се со глобалните предизвици. Го поддржува создавањето и подобрата дифузија на одлични знаења и технологии.

Европска инвестициска банка

Европска инвестициска банка нуди финансиска поддршка на проекти во различни сектори, вклучувајќи бизниси и инфраструктура. Преку кредити, гаранции и инвестиции, ЕИБ овозможува финансирање на проекти со цел поддршка на економскиот раст и развој.

COSME

Програма за конкурентност на мали и средни претпријатија (COSME): COSME е програма на ЕУ која ја поддржува конкурентноста на мали и средни претпријатија. Преку оваа програма, ~~предузетијата~~ претпријатија^[A5] имаат пристап до финансиска поддршка, гаранции, обука и пристап до пазари во ЕУ.

2.3 Банкарски заеми

Банкарскиот сектор во Република Северна Македонија нуди значајна поддршка на бизнисите во земјата. Банките обезбедуваат различните финансиски услуги и производи кои им помагаат на бизнисите да растат и да се развиваат.

Некои од најзначајните услуги наменети за бизниси што ги нудат банките во Република Северна Македонија се:

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

- Кредитирање на бизнисите: Банките нудат кредити на бизнисите за финансирање на нивните операции, проширување на деловните активности, инвестиции во нови проекти итн. Кредитите можат да бидат во различни форми, како што се краткорочни кредити, среднорочни кредити и долгорочни кредити.
- Услуги за управување со ликвидноста: Банките обезбедуваат услуги за управување со ликвидноста на бизнисите, вклучувајќи ги управувањето на тековните и сметките за штедење, депозити, и други инструменти за управување со парите.
- Финансиски консалтинг: Некои банки нудат и финансиски консалтинг на бизнисите, што им помага во донесување на стратемиски одлуки за финансиското управување и развој на нивните компании.
- Електронски банкарски услуги: Банките во Македонија развиваат и нудат различни електронски банкарски услуги за бизнисите, како што се интернет банкарство, мобилно банкарство, е-плаќања итн. Овие услуги им овозможуваат на бизнисите да ги управуваат своите финансии на брз и ефикасен начин.

За повеќе информации и конкретни детали, потребно е да се истражат услугите и условите на секоја банка поединечно. Важно е да се има во предвид дека секоја банка има посебни детални информации околу условите, процедурите за аплицирање и бараните документи за заеми.

БанкоМетар е единствен и водечки веб сајт за финансиско споредување во Република Северна Македонија. На самиот сајт постои и калкулатор за пресметка на секој достапен финансики производ од комерцијалните банки.

Bankometar.mk

2.4. Бизнис инкубатори и акцелератори

Постојат различни видови на акцелератори и инкубатори кои нудат поддршка и услуги на стартапи и мали и средни претпријатија. Некои од нивните основни услуги вклучуваат:

- Менторство и консултации: Акцелераторите и инкубаторите обезбедуваат менторство и консултации од експерти и успешни претприемачи. Ваквите

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

услуги им помагаат на бизнисите да ги развијат своите вештини и знаења, да добијат совети и насоки за успешното водење на своите компании.

- Простори за работа: Многу инкубатори нудат физички простори и канцеларии кои стартапите и претпријатијата можат да ги користат. Овие простории често имаат модерна инфраструктура и опрема, како и заеднички простори за работа (co-working), што овозможува соработка и размена на идеи помеѓу различните компании.
- Обуки и образование: Инкубаторите и акцелераторите организираат различни обуки, тренинзи, работилници и семинари за развој на вештини и знаења. Овие обуки можат да вклучуваат менаџмент, маркетинг, финансии, технологија, претприемачки вештини итн.
- Поврзување со инвеститори: Некои акцелератори и инкубатори организираат демо-денови и настани каде што стартапите имаат можност да се претстават пред потенцијални инвеститори. Ова помага во поврзувањето со капитал и внесување на инвестиции во бизнисите.
- Вмрежувања со заедницата и корпорации: Инкубаторите и акцелераторите организираат настани, средби, конференции и вмрежувања помеѓу стартапите, корпорации, инвеститорите, академија и други актери во екосистемот на претприемништво. Ова овозможува размена на идеи, соработка и поддршка помеѓу различните учесници.

Услугите и условите може да бидат различни меѓу различните акцелератори и инкубатори. Во моментот, постојат некои институции кои нудат акцелераторски програми и повици за стартапи како. Со речиси 1,5 милиони евра, ФИТР го поддржува и развојот на три акцелератори во државата:

- **Х фактор Акцелератор.** Х Фактор Акцелератор од Велес е бизнис акцелератор надвор од Скопје, кој е основан од инвеститори со големо практично искуство во креирање, управување и поддршка на развојот на успешни стартап бизниси. Услуги кои ги нуди Х фактор Акцелераторот се: 1) Финансирање (До 100.000 евра за брза комерцијализација. Бизнис идеите за кои ќе се процени дека имаат најголем пазарен потенцијал ќе бидат финансирани во износ до максимум 100.000 евра, со цел за брза комерцијализација. 2) Пред-акцелераторска програма (Развој на бизнис идејата). Бизнис тимовите кои се вклучени во пред-акцелераторска програма, добиваат менторска поддршка за развој на својата бизнис идеја, стекнувајќи практични вештини за успешно водење на бизнисот во сите аспекти. 3) Вмрежување (Стратешко партнерство). Тимот на Х Фактор Акцелератор е составен од инвеститори и успешни деловни луѓе, кои се спремни своите практични бизнис искуства и релации да ги стават во функција на поддршка на растот на вашите бизниси. 4) Менторство за раст (Know-how преку искуство). Огромна менторска мрежа од практичари и

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

бизнис ангели, со реално искуство за водење успешен бизнис, кои заедно со основачите, го помогнат растот на стартап тимовите во кои ќе се донесе одлука за инвестирање.

- **Сивус Акцелератор.** Сивус Акцелератор нуди пристап до едношалтерски услуги во почетната фаза на развојот на производот и бизнисот, преку подготовка на почетна инвестиција, продолжување на инвестициската поддршка и пристап до странските пазари преку развиена мрежа на корпоративни клиенти на Сивус. Уникатноста на Сивус Акцелераторот е насоченост кон пазарот и бизнис логика зад бизнис и технолошка акцелераторска програма. Сивус Акцелератор ги нуди следните услуги: образование, Искуство и Вештини.
- **Деловно-технолошки акцелератор УКИМ.** Бизнис акцелераторот УКИМ (БАУ) е бизнис-технолошки акцелератор, основан за идентификување и поддршка на растот на најперспективните и најперспективни технолошки претприемачи, стартапи, спин-офи и скалирани бизниси во Република Северна Македонија. Поддршката вклучува финансирање/инвестирање и креирање на програмата за акцелерирање на бизнисот, вклучувајќи менторство, пристап до меѓународни пазари и бизнис мрежи, развој на бизнис и поддршка за привлекување инвестиции. Услуги кои БАУ ги нуди се: 1) Акцелерирање во рана фаза има за цел да го изгради капацитетот за подобрување на бизнис перспективите на процесот на иновации и комерцијализациониот потенцијал на идеите кои доаѓаат од студентите, истражувачите, иноваторите, teams.international markets и бизнис мрежите, развојот на бизнисот и поддршката за собирање на средства, 2) Програми за подготвеност на инвестиција, таргетирајќи напредни стартап-компаниии кои се заинтересирани за понатамошно подобрување на нивниот бизнис модел за да станат подготвени за инвестирање.

Постојат и други институции кои имаат акцелераторски програми како:

- **ПРЕДА Плус Фондација.** ПРЕДА Плус е Фондација за одржлив економски развој којашто во изминатиот период ја игра улогата на поддржувач и партнер на играчите во екосистемот на стартапи во Македонија. Во периодот помеѓу 2015-2018, учествува во јакнењето на повеќе клучни играчи на овој систем преку најразлична поддршка:
- Меѓународни ментори на Сивус Инкубатор во нивната пред-акцелераторска програма
- Развиена нова услуга за евалуација на ИТ Фирми на SEEU Tech Park
- Поддржана институционализација на Стартап Зона

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020.”

“The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority.”

- Меѓународна експертиза за концепт модел на Create Hub, Комора на Северозападна Македонија
- Меѓународна експертиза со цел развој на бизнис модел на БИТХАБ и пилот пред-акцелераторска програма

Овие програми и поддршката на ПРЕДА Плус на стартапите според мониторинг систем по меѓународен стандард успеа да креира над USD 564.000 дополнителни приходи преку обезбедување на 109 нови клиенти и 15 нови развиени производи и како резултат на тоа да генерира 96 вработувања (83% млади).

Во изминатите 5 години, ПРЕДА Плус има поддржано стартапи преку 6 стартап програми, на кои 149 тимови аплицирале со свои идеи, 129 лица развиле 77 бизнис модели од кои привлекле EUR 27.000 почетен капитал и EUR 206.000 дополнителни инвестиции.

Во моментот ПРЕДА Плус Фондација има лансирано програма за поддршка на стартапи кои имаат иновативни производи/услуги во земјоделство, храна или одржлив туризам.

- **SEEU Tech Park.** Акцелераторска програма – „700 Акцелератор“ наменета за технолошките, дигиталните и стартапите со фокус на циркуларната економија. Технолошки ориентиран стартап во 'pre-seed' или 'seed' фаза оваа програма ќе понуди финансирање, обука, менторство и пристап до мрежи за раст на еден бизнис. Услугите кои ги обезбедуваат се заедно со партнерите и инвеститорите стартапите да дојдат до почетен капитал, но и знаења, вештини и отворени врати за следните чекори. Самата програма е заснована на три столба 1) 12 тематски обуки и работилници – спроведувани од експерти-практичари во областите и од самата стартап заедница, 2) Менторство и средби 1-на-1 – секој стартап тим добива свој ментор-генералист чија цел ќе биде да ги соодветно да ги насочи и поврзе стартапите со организации и лица кои можат да им помогнат и 3) Ко-инвестиции – во висина до 40.000 евра по стартап, со тоа што нашата инвестиција ќе мора да биде проследена со ко-инвестиција од бизнис-ангел или компанија.

- **Ohrid Blue Economy Accelerator** е специјализирана програма за стартапи кои работат со зелени и сини технологии кои имаат за цел решавање на предизвиците за одржливост на Охридското Езеро, речните водоводи и околните области. Програмата ја спроведува Prime Blue ESG Институтот во партнерство со Универзитетот на Информатичка наука и технологија (UIST) Св. Апостол Павле во Охрид и има за цел промовирање на технологии и услуги за трансформација на Охридското Езеро и Југозападниот регион со одржливи проекти и активности. Целта на Ohrid Blue Economy Accelerator е да помогне во растот на иновативните стартапи и поддршка во бизнис советување, пристап до пазар преку следните услуги: 1) посебна обука за развој на одржливи бизнис модели, 2) менторство од водечки експерти во областите на финансирање, интернационализација, развој на технолошки решенија, привлекување инвеститори итн., 3) вмрежување со меѓународни клиенти и инвеститори, 4) промоција и видливост на компанијата на настаните за вмрежување и 4) пристап до модерен простор за соработка во просториите на Универзитет Св. Апостол Павле.

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

2.6. Ангелски инвеститори и фондови за ризичен капитал

Постојат неколку ангелски инвеститори и фондови за ризичен капитал кои се фокусирани на поддршка на стартапи и мали и средни претпријатија.

Macedonia2025 Angels е мрежа на ангели инвеститори која нуди финансиска поддршка и менторство на стартапи и иновативни бизниси. Истата има за цел да ги подобри условите за инвестирање во растечките компании и да ги стимулира инвестициите во земјава.

CEED Клуб на бизнис ангели е клуб од 16 македонски претприемачи кои сакаат да инвестираат во бизнис идеи или постојните бизниси ако идентификуваат потенцијал за раст или иновации.

South Central Ventures е ризичен капитал фонд кој се фокусира на инвестирање во технолошки стартапи во југоисточна Европа, вклучувајќи ги и стартапите од Република Северна Македонија. Фондот обезбедува финансиска поддршка, менторство и вмрежување на основачите на стартапи.

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020."

"The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority."

Macedonia 2025

CEED Клуб на бизнис ангели

South Central Ventures

The project is co-funded by the European Union and by national funds of the countries participating in the Greece - Republic of North Macedonia Programme 2014-2020.”

“The views expressed in this material do not necessarily reflect the views of the European Union, the participating countries and the Managing Authority.”